

ZESPOŁY PIEŚNI I TAŃCA JAKO WSPÓŁCZESNA FORMA MUZYCZNEJ KULTURY LUDOWEJ NA POMORZU ZACHODNIM

Po roku 1945 polskie władze za najważniejsze uznały kształtowanie wśród nowego społeczeństwa poczucia jedności, adaptacji do nowych warunków i integracji. Form adaptacji było wiele i miały różny charakter. Był jednak element, który je łączył to muzyka ludowa¹.

W 1949 roku na Pomorzu Zachodnim zaczęto realizować socjalistyczny model muzyki ludowej. Wprowadzono nową politykę kulturalną państwa, która popierała twórczość opartą na uproszczonych środkach, dostępną dla szerokiej publiczności, a treści ludowe zawarte w niej miały stanowić o jej wyraznym obliczu narodowym. Taki model powszechnego muzykowania miał w zamyśle władz odegrać rolę integrującą społeczeństwo.

Nowy model muzykowania łatwo wprowadzono w życie wśród oderwanych od własnego podłoża kulturowego mieszkańców. Duży wpływ na rozwój nowej socjalistycznej formy miało też oficjalne stanowisko władz kulturalnych w obu miastach wojewódzkich Pomorza Zachodniego². Z tego też względu w naszym regionie zaczęły powstawać zespoły folklorystyczne, które rozwijały się i prężnie działały. Na bazie tychże zespołów artystycznych na początku lat pięćdziesiątych ukształtowała się forma zespołów „pieśni i tańca”, która w dużej mierze przyczyniła się do rozwoju zachodniopomorskiej kultury. Dlatego też postanowiłam pochylić się nad tą grupą zespołów amatorskiego ruchu artystycznego i krótko ją scharakteryzować, a następnie opisać jeden z takich zespołów.

Prawie każdy uczestnik życia kulturalnego w drugiej połowie XX wieku miał możliwość spotkać się z „folklorem”, głównie za sprawą ośrodków kultury, świetlic czy mediów działających w małych miejscowościach jak i dużych miastach. Instytucje te zajmowały i nadal zajmują się organizowaniem festiwali i konkursów folklorystycznych, opiekują się ludowymi zespołami, także zespołami pieśni i tańca. Te ostatnie są bardzo istotne, gdyż można je zakwalifikować do form 2 połowy XX wieku, przyczyniających się do popularyzacji kultury ludowej i będących jedną z najważniejszych współczesnych jej form.

W teorii i aktach normatywnych założono zespołom folklorystycznym w tym również zespołom pieśni i tańca znaczące funkcje społeczne i wychowawcze. Uznaje się je za niezbędne ogniwa systemu wychowania³. Znaczna ich ilość w Polsce w 2 połowie XX wieku, przy stale zwiększającej się liczbie uczestników czyniła z tej formy i czyni do tej pory interesujący przedmiot badawczy.

Racjonalna organizacja zespołu, prestiż i uznanie, jakimi cieszy się on w środowisku, są sprawami ważnymi, jednak ich wpływ na prawidłowe funkcjonowanie jest mniej istotny aniżeli samo ustalanie adekwatnych celów. Dla zespołu folklorystycznego określenie celów działalności jest bardzo ważne, gdyż pozostaje w ścisłym związku z przypisanymi mu funkcjami. Socjologia i pedagogika społeczna wyróżniają dwa składniki pojęcia funkcji: tzw. funkcję złożoną i funkcję rzeczywistą⁴. Złożone funkcje zespołu są różnie określane i mają różne funkcje zespołu folklorystycznego:

- wzorcotwórczą, która manifestowałyby się pożądanymi postawami uczestników wobec kultury oraz polegałaby na tworzeniu pożądanego wzorców aktywności kulturalnej, (np. ekspresji artystycznej), ich propagowaniu i doprowadzeniu do rozprzestrzeniania;

- stymulacyjną, która wyrażałaby się w wykrywaniu osób uzdolnionych i utalentowanych, w pobudzeniu i ukierunkowaniu specjalnych zdolności (np. artystycznych) uczestników.

- animacyjną, która rozumiana jest jako przygotowanie uczestników do roli animatorów czasu wolnego w grupach rówieśniczych i środowisku rodzinnym⁵.

Powyższe funkcje potwierdzają, że zespoły folklorystyczne jakimi są również zespoły pieśni i tańca pełnią lub mogą pełnić funkcje szersze i znacznie istotniejsze niż przypisywane im w aktach normatywnych. Rozważając tę kwestię, należy uznać, że pod wpływem zmieniających się potrzeb społecznych oraz oczekiwań uczestników zespołu, wypełniają one funkcje dotąd im nie przypisane.

Jednakże realizując różnorodne funkcje warto zachować odpowiednie proporcje między nimi. Należy jednak uważać, by zespoły funkcji realizowane były na tym samym poziomie. Przedstawione funkcje mogą być realizowane w węższym lub szerszym zakresie, wszystko bowiem uzależnione jest od stopnia organizacji, poziomu pracy zespołu i co najważniejsze od kwalifikacji instruktorów.

Osobom nie związanym bezpośrednio z kulturą ludową często się wydaje, iż organizacja zespołu polega na zgromadzeniu odpowiedniej ilości osób oraz na wyuczeniu ich poszczególnych układów tanecznych, po czym wszyscy pod kierownictwem instruktora mogą już tańczyć i śpiewać. Tymczasem zespół jest instrumentem

¹B. Matłowski, „Tradycje polskiej muzyki ludowej w kulturze Pomorza Zachodniego w latach 1945-1970”, Szczecin 2001r, s.132-133

²B. Matłowski, „Tradycje polskiej muzyki ludowej w kulturze Pomorza Zachodniego w latach 1945-1970”, Szczecin 2001r, s.193-198

³E.T. Woźniakowa, „Działalność Młodzieżowych Domów Kultury”, Jelenia Góra 1998r,s.9-12

⁴S. Ossowski, „Z zagadnień psychologii społecznej”, W: Dzieła, Warszawa 1967r,s.71i następne

⁵E.T. Woźniakowa, „Działalność Młodzieżowych Domów Kultury”, Jelenia Góra 1998r,s.14i s.16

zbiorowym, składającym się z żywych ludzi o bardzo różnych cechach i temperamentach, z których to instruktor ma stworzyć organizm, zdolny do wykonywania zadań artystycznych, przy czym jest to organizm dość skomplikowany i delikatny. Dlatego też praca organizacyjna i wychowawcza warunkuje pracę muzyczną i wyniki artystyczne. Zespół jest nie tylko organizacją artystyczną, ale przede wszystkim społeczną, a jego członkowie stanowią małe społeczeństwo. Od ich uświadomienia, stosunku do pracy, stopnia zaangażowania, zdyscyplinowania i zespolenia się tak instruktorów jak i wykonawców, a więc od ich wartości społecznych zależą będą wyniki pracy⁶.

Po 1950 roku na terenie całej Polski zaczęły powstawać zespoły folklorystyczne. Inicjatorami powstania byli ludzie, dla których twórczość ludowa stanowiła ważne dzieło kultury narodowej. Ponadto 2 połowa XX wieku w Polsce to czas kiedy powstały polskie państwowe zespoły pieśni i tańca. Pierwszy Zespół Pieśni i Tańca „Mazowsze” będący ambasadorem polskiej kultury. Początkowo w swoim repertuarze posiadał tylko folklor dwóch regionów, a dziś ma w repertuarze folklor całego kraju i prezentuje bardzo wysoki poziom wykonawczy. Podobnie drugi zespół, profesjonalny Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Śląsk”, który rozpoczął swą działalność w 1953 roku. Zespoły te jako formy współczesnej kultury ludowej sławiły polski folklor zdobywając tym samym sympatię widzów w Polsce jak i poza jej granicami. Tym samym inspirowały społeczności lokalne do tworzenia zespołów folklorystycznych w swoich „małych ojczyznach”. Tak było i na Pomorzu Zachodnim w tym również w miasteczku Pyrzyce, które to po drugiej wojnie światowej znalazło się w granicach państwa polskiego.

Przybywający na te ziemie osadnicy, jak i pozostający na tym terenie autochtoni, stanowili w tym czasie prawdziwą mozaikę ludnościową, a co za tym idzie i kulturową. Poszczególne grupy były nie tylko zróżnicowane kulturowo, ale różniły się także świadomością społeczną czy językiem mówionym⁷. Mimo tych trudności każda z grup wniosła pewien wkład do kultury w nowym miejscu zamieszkania, tworząc tym samym lub dając początek nowemu rozdziałowi kultury ludowej na Pomorzu Zachodnim.

Rozwój życia kulturalnego na ziemi pyrzyckiej w okresie powojennym napotykał niestety wiele trudności. Instytucje jak również placówki musiały być tworzone od podstaw. Ponadto borykano się z brakiem pomieszczeń oraz sprzętu co bardzo utrudniało pracę. To jednak nie przeszkodziło w rozpoczęciu życia kulturalnego. Już w 1945 roku przy Powiatowej Komendzie Milicji Obywatelskiej w Pyrzycach założono koło amatorskie i teatr „Wolność” przy Komitecie Powiatowym. Również na wsiach życie kulturalne cały czas rodziło się na nowo. W 1948 roku powstało PZPR, która kładła szczególny nacisk na tworzenie kultury socjalistycznej, mającej służyć ówczesnym rządzącym. Każda powstała forma musiała wykazywać lojalność i dyspozycyjność wobec działalności partii.

W 1966 roku przy Wojewódzkim Związku Gminnych Spółdzielni w Pyrzycach spółdzielcy zakładają Towarzystwo Społeczno-Kulturalne i postanawiają założyć zespół folklorystyczny, który swymi występami uświetniałby wszystkie ważniejsze uroczystości. Do zespołu należeli ludzie z całego powiatu pyrzyckiego, dlatego też władze Towarzystwa uznały, że najlepszą nazwą dla zespołu będzie „Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Pyrzyckiej”. Instruktorzy pracowali nieustannie nad programem, aby rok później podczas Akademii 1-Majowe w strojach stylizowanych zaprezentować Krakowiaka oraz Poloneza. Występ tak bardzo spodobał się władzy, że postanowiła dołożyć wszelkich starań, aby zespół dalej istniał i prezentował coraz wyższy poziom. I tak się stało. Zespół rozwijał się w ogromnym tempie. Od początku swojej działalności każdego roku był nagradzany na przeglądach i konkursach. Do zespołu przyjmowano tylko najzdolniejszą młodzież, która werbowana była podczas egzaminów do szkoły średniej, gdzie wszystkim sprawdzano słuch muzyczny i poczucie rytmu. Repertuar był coraz to bogatszy. Jednym z najbardziej interesujących pozycji wykonywanych przez zespół było widowisko, pt.: Jarmark krakowski, które tak spodobało się władzom, iż zapragnęły w ten sam sposób pokazać i zaakcentować regionalny, pyrzycki dorobek.

Biorąc pod uwagę wielokulturowość mieszkańców i mając do dyspozycji strój pyrzycki, będący widocznym znakiem kultury pomorskiej, instruktorki zespołu przygotowały scenkę, pt.: „Festyn w Pyrzycach”, która składała się z cyklu tańców i przedstawiała jarmark pyrzycki.

Zespół nieustannie się rozwijał. Tworzono coraz to nowe „wiązanki” regionalne, które zespół prezentował podczas wszystkich uroczystości. Brał również udział podczas dożynek centralnych. Wojewódzki Wydział Kultury finansował zespół w znacznym stopniu. Zakupiono więc stroje z różnych regionów Polski, dzięki czemu zespół mógł pracować nad dalszymi suitami. W międzyczasie patronat na zespole objął Powiatowy Dom Kultury. Dzięki czemu zespół otrzymał stałe wsparcie finansowe i niezbędne zaplecze organizacyjne⁸.

Wytrwała praca przynosiła dalsze dowody uznania. Zespół prezentował polską muzykę ludową i tańce w całej Polsce jak i poza jej granicami. Decyzją władz wojewódzkich wyjechał między innymi do byłej NRD czy Bułgarii. Koncertował również w Korei Północnej, we Francji, Danii, Szwecji, Holandii, Turcji, Jugosławii, we Włoszech, na Łotwie i na Węgrzech, gdzie cieszył się wielkim uznaniem wśród tamtejszego społeczeństwa. Trudno dzisiaj jak píše profesor Bogdan Matłowski z perspektywy czasu dokładnie ocenić wartości artystyczne zespołów pieśni i tańca tamtego okresu. Jedno jest jednak pewne - w dużej mierze to właśnie dzięki nim po drugiej wojnie światowej na Pomorzu Zachodnim popularyzowana była polska muzyka ludowa. Ponad trzydziestoletni okres działalności zespołu, który przypadł na 2 połowę XX wieku z pewnością przyczynił się do popularyzacji współczesnej kultury

⁶J.K. Lasocki, „Organizacja zespołu” Wychowanie Muzyczne w Szkole, Kraków 1970r, s.269

⁷B. Matłowski, „Tradycje polskiej muzyki ludowej w kulturze Pomorza Zachodniego w latach 1945-1970”, Szczecin 2001r, s.66

⁸Napisano na podstawie rozmowy z panią Gabriellą Jędruch zamieszkała w Pyrzycach, którą przeprowadzono dn. 15.03.2001 roku

ludowej i pośrednio sprawił, że wytworzyła się nowa zachodniopomorska społeczność ze wspólną muzyką, tańcem, która dała początek pomorskiej regionalnej muzyce ludowej.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ